

11. 10. 2004

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Konkurs a vyrovnání - Blýská se na lepší časy?

V soudnictví je několik oblastí, které jsou již dlouhodobě v centru pozornosti kvůli podezření z korupce. Jedná se zejména o agendu obchodních rejstříků a konkursní agendu, jejíž problémy vešly ve známost širší veřejnosti zejména medializací událostí kolem podivného prohlášení konkursu na majetek Union banky. Zatímco v oblasti agendy obchodních rejstříků se situace značně zlepšila, v oblasti konkursů podezření a problémy zůstávají.

Zájem o výkon funkce správce konkursní podstaty je dán zejména tím, že již samotné ustanovení může být pro konkursního správce velmi lukrativní záležitostí. Výše jeho odměny je určována podílem z celkové částky dosažené zpeněžením konkursní podstaty. Konkurs, ve kterém je vysoká hodnota majetku, je proto pro správce konkursní podstaty velice zajímavý. Kromě tohoto příjmu má však konkursní správce možnost zneužívat své pozice k různým dalším aktivitám. Může např. za úplatu od nabyvatelů zpeněžovat majetek úpadce výhodně pro jeho nabyvatele, může za dohodnutý podíl zadávat nepřiměřeně drahé expertizní činnosti spřízněným firmám apod., to vše samozřejmě na úkor oprávněných zájmů věřitelů úpadce.

Osoba konkursního správce je z hlediska svého jmenování a činnosti zcela závislá na konkursním soudci, který správce jmenoval. Tento vztah je silnější o to, že postup konkursního soudce již většinou není přezkoumatelný vyšší soudní instancí. Jestliže si správce počíná nestandardně, lze podat návrh na jeho odvolání. O návrhu však rozhoduje tentýž soudce, který předtím konkursního správce jmenoval. V praxi je pravděpodobnost, že soudce odvolá konkursního správce, kterého sám jmenoval nízká.

Řešení této neutěšené situace spočívá zejména v legislativních opatřeních, tj. ve zpracování takového úpadkového zákona, **který bude účinně předcházet situacím, které potenciálně vytvářejí korupční prostředí.**

Zákon o konkursu a vyrovnání prodělal za dobu své existence celou řadu dílčích i komplexních novelizací, přesto současné znění v podstatě zachovává původní koncepci, zvolenou zákonodárcem v době jeho vzniku, která je založena na dominanci soudu, marginální roli věřitelů a nerespektuje pojetí a trendy moderního insolvenčního práva.

Důvodem zásadních problémů současného konkursního práva není jen nevyhovující právní úprava jednotlivých ustanovení stávajícího zákona o konkursu, ale značnou měrou též zastaralá koncepce a pojetí vzájemných vztahů mezi konkursními věřiteli, soudem a správcem konkursní podstaty. Jedná se zejména o:

- a) nedostatečné pravomoci věřitelů a věřitelského výboru,
- b) nevyhovující úpravu postavení, práv a povinností správce, jeho odpovědnosti, a dále chybějící ucelený systém, zajišťující odbornou a morální úroveň osob vykonávajících funkci správce,
- c) hypertrofované postavení soudu v konkursu, které se promítá rovněž do nepřiměřené a nedůvodné působnosti soudu ve věcech, které nesouvisí s úlohou soudu v řízení, a které věřitelům v podstatě znemožňují aktivní účast v konkursním řízení,
- d) absence právní úpravy postavení tzv. nekonkursních věřitelů a uspokojování jejich pohledávek,
- e) absence úpravy reorganizace a nelikvidační formy řešení úpadku vůbec,
- f) neprovázanost zákona o konkursu a vyrovnání se souvisejícími právními normami.

Uvedené nedostatky stávající právní úpravy popisuje taktéž věcný záměr zákona o úpadku, který si klade za cíl prostřednictvím nového zákona o úpadku změnit dosavadní pojetí konkursního řízení, promítnout do něj trendy moderního insolvenčního práva a tím podpořit rozvoj zdravého podnikatelského prostředí.

V současné době existují v podstatě dva návrhy na změnu stávajícího zákona, přičemž každý z nich si klade za cíl něco jiného.

- 1) velká rekonstrukce (nový zákon)
- 2) tzv. bankovní novela (poslanecký návrh č. 635)

Velká rekonstrukce - nový zákon

Ministerstvo spravedlnosti zpracovává text zcela nového zákona o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Přes jisté zlepšení nevyplývá z předlohy zásadní změna v nazírání na roli soudů, které by tak i nadále měly mít hlavní slovo i v otázkách podnikatelského a ekonomického charakteru, které neumějí a tudíž by je ani neměly řešit.

Navržený insolvenční zákon tak v podstatě zachovává stávající nefunkční rozdělení pravomocí v konkursním řízení - rozsáhlé pravomoci konkursního soudu (soudce) či správce podstaty, jejichž snadná zneužitelnost v konkursním řízení je předmětem oprávněné kritiky ze strany věřitelů i odborné veřejnosti.

Návrh insolvenčního zákona zavádí zásadní změnu v právním postavení dlužníka, když účinky dosud spojované s prohlášením konkursu nově spojuje již s podáním návrhu na konkurs. Dlužník je povinen zdržet se nakládání se svým majetkem, pokud by mělo jít o podstatné změny ve skladbě, využití nebo určení tohoto majetku anebo jeho nikoli zanedbatelné zmenšení, přičemž toto omezení se netýká úkonů nutných k provozování podniku v rámci obvyklého hospodaření k odvrácení hrozící škody, k plnění zákonné vyživovací povinnosti a ke splnění procesních sankcí. Citované ustanovení je neurčité a je způsobilé vyvolat právní nejistotu ohledně rozsahu dovolených právních úkonů dlužníka. Navržená právní úprava je zásadním zásahem do vlastnických práv srovnatelným např. s účinky nařízené exekuce. V případě insolvenčního návrhu však k zákazu nakládání s majetkem postačí tvrzení navrhovatele, aniž by o uplatněném nároku rozhodoval nezávislý soud. Tato úprava je navíc velmi snadno zneužitelná při podávání spekulativních návrhů na konkurs a může se stát velmi účinným prostředkem v nekalém konkurenčním boji mezi podnikateli. Dalším velmi diskutabilním účinkem spojeným s podáním insolvenčního návrhu je např. zákaz provedení exekuce, která by postihovala majetek dlužníka. Toto ustanovení umožňuje i v případě zjevně bezdůvodného insolvenčního návrhu mařit uspokojení vymahatelných pohledávek za dlužníkem a oslabí tak vymahatelnost práva.

Na první [nikoliv již další] schůzi věřitelů se mohou věřitelé usnést na tom, aby soud ustavil správcem jinou osobu; soud však může tento návrh zamítnout např. „lze-li pochybovat o jeho nepodjatosti se zřetelem na jeho poměr k věci nebo k osobám účastníků“. Navíc takto ustaveného správce může soud kdykoliv odvolat z funkce "z důležitých důvodů"; rozhodnutí o odvolání správce z funkce tedy de facto stále na neomezené úvaze soudu. Navržené řešení (koncepte) znamená dílčí zlepšení současného stavu, avšak je v rozporu s věcným záměrem tj. že věřitelé volí správce podstaty přímo na schůzi věřitelů.

Odpovědnost správce za škodu způsobenou při výkonu je upravena zcela nedostatečně, je koncipována pouze jako subjektivní. Vhodnější by bylo upravit jeho odpovědnost obdobně jako je tomu u advokáta či soudního exekutora, tedy na principu objektivní odpovědnosti za škodu.

V rozporu s věcným záměrem je pak absence úpravy systému vzdělávání správců podstaty v návrhu zákona o úpadku, který by zajistil minimální odbornou úroveň správců podstaty, ačkoliv věcný záměr výslovně počítá s odborným vzděláváním správců jako jedním ze základních nástrojů ke zlepšení dosavadního neutěšeného stavu.

Návrh pravidla pro schůzi konkursních věřitelů upravuje způsobem nedostatečným, dává sice věřitelům možnost zvolit věřitelský výbor, neurčuje však lhůtu ve které je soud povinen z úřední povinnosti schůzi věřitelů k volbě věřitelského výboru svolat.

Dále zavádí možnost, aby soud zcela zrušil usnesení přijaté schůzi věřitelů, pokud "odporuje společnému zájmu věřitelů", tento zájem však není blíže vymezen a navržené řešení je opět snadno zneužitelné.

Zcela nevhodná se jeví úprava, která stanoví, že výši odměny členů věřitelského výboru a jejich náhradníků určí soud

na návrh správce podstaty. Jde o zřejmý konflikt zájmů, kdy osoba kontrolovaná (správce) navrhuje vyšší odměny za výkon kontrolní funkce osobě, která ho má kontrolovat (členům věřitelského výboru).

Návrh zavádí nový institut insolvenčního rejstříku, jehož zavedení je konkursní praxí vítáno. Konkrétní podoba zvolená předkladatelem však budí otázky, zda-li v navrženém rozsahu a termínech je reálná. Zvolené řešení bude vzhledem k rozsahu zveřejňovaných dokumentů zřejmě vyžadovat nemalé prostředky, časovou a personální náročnost, aniž by byla zřetelně odůvodněna nezbytnost takové úpravy. Jako vhodnější by proto jistě bylo vymezit údaje či skutečnosti, které budou v insolvenčním rejstříku zveřejňovány.

Je také upraven tzv. nepatrný konkurs pro případ, že soud zjistí, že hodnota majetku náležejícího do podstaty zřejmě nepřevyšuje 100 tis. Kč. Takovýto konkurs pak probíhá podle zvláštních pravidel, která vylučují kontrolu správce podstaty při výkonu jeho funkce, např. zpeněžování majetku. Vzhledem k závažnosti účinků rozhodnutí soudu o zařazení konkursu mezi tzv. konkursy nepatrné, je nutné považovat vyloučení jakýchkoli opravných prostředků proti tomuto rozhodnutí za zcela nevhodné.

Návrh zcela pomíjí nutnost provázanosti zákona se souvisejícími předpisy, zejména stále chybí návaznost na předpisy daňové.

Přínosem je úprava tzv. reorganizace, soudu je ovšem ponecháno rozhodování o podnikatelských otázkách, když by zde měla být dána přednost dohodě mezi věřiteli a úpadcem. Soud by měl plnit pouze dohledovou činnost nikoli vystupovat v řídicí roli.

Insolvenční zákon svojí mnohdy komplikovanou a kazuistickou úpravou bude vyžadovat od věřitelů kvalifikované zastoupení právními specialisty, čímž se zvýší jejich náklady a nikoliv zanedbatelné skupině věřitelů (zejména zaměstnancům a drobným podnikatelům) tak de facto ztíží možnost účinně hájit v konkursním řízení jejich zájmy.

Novela - poslanecký návrh (sněmovní tisk č. 635)

Zatímco nový zákon by měl řešit všechny problémy konkursního řízení, poslanecký návrh je novelou stávajícího ZKV a jeho cílem je řešit nejpalčivější problémy současného konkursního řízení. Zaměřuje se na zásadní koncepční změnu vzájemných vztahů mezi konkursními věřiteli, soudem a správcem podstaty :

- a) posiluje postavení věřitelů a zvyšuje jejich aktivní účast na konkursním řízení,
- b) zjednodušuje, zrychluje, zlevňuje a celkově zefektivňuje konkursní řízení,
- c) zvyšuje míru právní jistoty jak osob zúčastněných na konkursním řízení tak i třetích osob zavedením insolvenčního rejstříku.

Poslanecký návrh tak v rozsahu svého zaměření na konkursní řízení naplňuje cíle a požadavky stanovené věcným záměrem zákona o úpadku a oproti dosavadnímu stavu je významným krokem vpřed zejména zmiňovaným posílením práv konkursních věřitelů a většímu prostoru pro jejich aktivitu v konkursním řízení.

Zpracovatelé návrhu vedeni snahou napomoci nezbytné harmonizaci platné právní úpravy konkursního práva s „prámem evropským“ převzali do poslaneckého návrhu jako zcela samostatnou část tzv. „euronovelu“ zákona o konkursu, jejíž text byl připraven komisí ministerstva spravedlnosti „pro rekodifikaci úpadkového práva“. Ovšem vzhledem ke skutečnosti, že text této „euronovely“ byl shledán později shledán jako nedostačující, lze pouze doufat, že ministerstvo spravedlnosti splní svůj úkol a předloží přepracovanou harmonizační euronovelu, jejímž předmětem by v podstatě mělo být technické promítnutí sekundárního práva ES do našeho právního řádu.

Závěrem je nutné zdůraznit, že současný stav konkursního řízení je nutné řešit rychle a efektivně. Z tohoto pohledu se jeví jako nejvhodnější urychlené přijetí novely, která bude řešit nejpalčivější problémy konkursu a následně dopracovat návrh nového a komplexního insolvenčního zákona, který by měl projít před přijetím širokou odbornou diskusí tak, aby se jednalo o stabilní a kvalitní zákon, který praxe tolik potřebuje.

Další články:

- [Byznys a paragrafy, díl 35: Ručení za dluhy z podnikání u OSVČ a s.r.o.](#)
- [Holdingové struktury a odpovědnost mateřské společnosti](#)
- [Pokuta 32 mil. EUR pro Dacia/Renault - evropské soutěžní úřady tvrdě došlapují na no-poaching. Měla by Vaše společnost být na pozoru?](#)
- [Právo společníka na informace v s. r. o.: silný nástroj kontroly, ale ne bez hranic](#)
- [Kupní smlouva k nemovité věci bez určení kupní ceny: Nejvyšší soud koriguje katastrální praxi](#)
- [Společnost s podíly 50:50 - právní rizika patových situací a jejich smluvní řešení](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 34: Jednání za společnost - prokura](#)
- [Jak nastavit smlouvy s dodavateli podle nové právní úpravy kybernetické bezpečnosti?](#)
- [Jak soutěžní právo reaguje na pohlcování startupů technologickými giganty aneb fenomén vražedných akvizic](#)
- [Žaloba na fair exit vůči společníkům s. r. o. jednajícím ve shodě](#)
- [Reklamace vad stavby](#)